

DIASPORA ȘTIINȚIFICĂ VA IMPULSIONA DEZVOLTAREA REPUBLICII MOLDOVA

Sergiu PORCESCU

*Șeful Direcției Integrare Europeană
și Cooperare Internațională a AȘM*

Vitalie VARZARI, *specialist principal*

THE SCIENTIFIC DIASPORA FOR THE DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

The Academy of Sciences of Moldova is developing several initiatives the central aim of which is to connect the scientific and highly skilled diaspora originating from the Republic of Moldova to the development of the country of origin. The activities are focused on the practical, methodological and policy aspects, designed to support primarily the communication and collaboration with Moldovan scientists working abroad, creating mechanisms for their effective involvement in science and innovation field in Moldova.

Mobilitatea internațională a talentelor este esențială pentru procesul de dezvoltare. Persoanele cu înaltă calificare din diasporă pot fi punți de legătură spre piețele și sursele internaționale de investiții. Reprezentanții influenți ai diasporei pot oferi expertiză, contribui la dezbateri publice și formarea de opinii, sunt în măsură să articuleze planuri de reformă, să ajute la elaborarea și implementarea unor politici novatoare.

De-a lungul ultimilor ani, amplificarea procesului de globalizare a accelerat fluxurile internaționale de migrație, inclusiv a persoanelor cu o înaltă calificare. Se poate remarca, de asemenea, creșterea preocupărilor pentru identificarea unor abordări eficiente care să conecteze diaspora științifică cu înaltă calificare la dezvoltarea țării de origine. În prezent, există un consens larg în rândul comunității internaționale cu privire la avantajele migrației pentru țările de origine, țările de destinație și pentru migranții înșiși.

Atât timp cât piața forței de muncă pentru cercetători se liberalizează, în țările dezvoltate există o cerere crescândă pentru persoane bine instruite și talentate. Se pune accentul pe promovarea constantă a politicilor și programelor de atragere a capitalului

uman calificat din zonele în curs de dezvoltare spre zonele dezvoltate.

Astfel stând lucrurile, emigrația cercetătorilor din Republica Moldova nu poate fi evitată. Însă impactul ei negativ asupra dezvoltării poate și trebuie atenuat prin identificarea și elaborarea măsurilor specifice care să implice emigranții moldoveni cu înaltă calificare în activitatea de cercetare și inovare din Republica Moldova. Luând în considerație aceste circumstanțe și pornind de la necesitatea de implicare a diasporei științifice a Republicii Moldova în dezvoltarea țării de origine, Academia de Științe a Moldovei a lansat în 2008 inițiativa „Dezvoltarea cooperării în cadrul diasporei științifice a Republicii Moldova”. Aceasta are drept scop primordial crearea unei platforme de interacțiune între diaspora științifică și comunitatea științifică din Moldova prin constituirea etapizată a Rețelei Diasporei Științifice a Republicii Moldova (RDSRM).

RDSRM își propune susținerea comunicării și colaborării între cercetătorii din Republica Moldova și conaționalii lor aflați în străinătate, oferirea mecanismelor de sprijinire a savanților aflați peste hotare în dorința lor de implicare în procesul de cercetare-inovare din Moldova; încurajarea instituțiilor de cercetare autohtone în vederea implicării lor în proiecte inițiate de instituțiile de cercetare gazdă ale cercetătorilor originari din Republica Moldova. Pentru realizarea acestor obiective, la prima etapă, s-a purces la crearea unei baze de date electronice a cercetătorilor originari din Moldova aflați peste hotare, precum și la lansarea unei platforme electronice intitulată *Diaspora Network*, care ar înlesni colaborarea și schimbul de idei între toți savanții originari din Moldova.

AȘM și-a asumat desfășurarea unui set de activități centrate pe conturarea unui cadru politic, teoretic și practic care vizează, în principal, susținerea comunicării și colaborării cu cercetătorii originari din Republica Moldova care activează în străinătate, crearea mecanismelor de implicare a acestora în sfera științei și inovării din Moldova, inclusiv prin accesarea în comun a fondurilor europene și internaționale, expertizarea proiectelor naționale, participarea la pregătirea cadrelor științifice etc. Menționăm în acest sens susținerea acordată AȘM de către Organizația Internațională pentru Migrație, misiunea în Republica Moldova, Fundația Națională de Cercetare din Elveția, Institutul Federal de Tehnologii din Lausanne (Elveția), Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare etc.

Sub aspect practic, strategia Rețelei Diasporei Științifice a Republicii Moldova vizează:

- repatrierea temporară a savanților originari din Republica Moldova prin intermediul vizitelor de lucru de scurtă durată la instituțiile din sfera de cercetare și inovare din țara de origine în cadrul Proiectului internațional „Fenomenul exodului de creiere: un mod de abordare în vederea consolidării Republicii Moldova ca platformă de cercetare și dezvoltare” [1];

- informarea diasporei științifice despre oportunitatea reînțoarcerii și reintegrării în Republica Moldova prin intermediul Programului Marie Curie al PC7 intitulat „Burse de Integritate” [2];

- lansarea și valorificarea, prin intermediul noilor tehnologii on-line, a platformei electronice *Diaspora Network* destinată interacțiunii de la distanță a membrilor diasporei științifice și a comunității științifice din Republica Moldova [3].

Printre cele mai importante realizări practice se numără lansarea în anul 2010 a Programului „Fenomenul exodului de creiere: un mod de abordare în vederea consolidării Republicii Moldova ca platformă de cercetare și dezvoltare”, gestionat de AȘM în parteneriat cu Organizația Internațională pentru Migrație. Scopul principal al acestui program este de a extinde impactul migrației circulare asupra dezvoltării sectorului cercetare-dezvoltare prin revenirea temporară a reprezentanților diasporei științifice. În acest sens, în perioada 2010-2011, 28 de membri ai diasporei științifice stabiliți în Franța, Germania, Elveția, Japonia, Rusia, Austria, Canada, SUA, Israel, Belgia, România și Belarus au fost încurajați și susținuți să întreprindă vizite la instituțiile de cercetare, inovare și educaționale din Republica Moldova.

Ca rezultat, un șir de instituții din Moldova precum AȘM, UTM, ASEM, ULIM, USM, UnAȘM, UPS „Ion Creangă”, USMF „Nicolae Testemițanu” au beneficiat de expertiza membrilor diasporei științifice. În plus, membrii diasporei au susținut lecții publice, au participat la workshop-uri, conferințe internaționale, seminare, campanii informaționale, la elaborarea publicațiilor științifice comune, discutarea metodologiilor noi de cercetare, desfășurarea unor lucrări de laborator, expertizarea lucrărilor științifice și, nu în ultimul rând, la elaborarea proiectelor de cercetare pentru apelurile de concurs ale PC7 și alte fonduri internaționale etc. Ideea dominantă este că fiecare savant originar din Republica Moldova poate și trebuie să contribuie, prin noile cunoștințe, tehnologii, prin experiența și contactele pe care le are peste hotare, la dezvoltarea țării de origine.

În urma asocierii Republicii Moldova la Pro-

gramul Cadru PC7, începând cu 1 ianuarie 2012 se deschid noi posibilități de valorificare a fondurilor europene destinate cercetării, inovării și dezvoltării pentru toți cercetătorii originari din Republica Moldova, inclusiv pentru diaspora științifică. Cu o durată de la 2 la 4 ani, Bursele de Reintegrare sunt destinate cercetătorilor din diasporă care doresc să revină în țara de origine pentru a se angaja în sfera de cercetare-dezvoltare și a contribui cu experiența și cunoștințele acumulate la dezvoltarea acesteia.

De menționat că, la 1 noiembrie 2011, Academia de Științe a Moldovei, în parteneriat cu Institutul Federal de Tehnologii din Lausanne (EPFL), Elveția și cu suportul financiar al programului SCOPES al Fundației Naționale Elvețiene pentru Știință (SNSF) a lansat în premieră platforma electronică *Diaspora Network*, destinată tuturor cercetătorilor și persoanelor înalt calificate originare din Republica Moldova care își desfășoară activitatea profesională în țară sau peste hotare și care doresc să creeze un spațiu deschis al cunoașterii, comunicării și cooperării.

Platforma *Diaspora Network* poate fi utilizată de orice persoană care s-a înregistrat în calitate de utilizator nou în sistemul on-line. Spațiul electronic al cooperării poate fi valorificat de către membrii săi pentru a identifica parteneri în vederea dezvoltării unor proiecte de cercetare și inovaționale comune, pentru a populariza acasă și peste hotare propriile realizări științifice și profesionale, a plasa cele mai recente anunțuri referitoare la poziții vacante, conferințe, prezentări publice, publicații, proiecte etc., a se informa despre oportunitățile oferite de alți membri ai rețelei electronice, a se pronunța asupra ultimelor evoluții din domeniul cercetării și inovării din Republica Moldova și din lume; a participa la dezbaterile și avizarea documentelor strategice referitoare la dezvoltarea sectorului cercetare-inovare din Republica Moldova; a disemina alte informații utile pentru comunitatea cercetătorilor și persoanele antrenate în sectoare cu un grad înalt de tehnologizare.

Sub aspect conceptual, eforturile AȘM sunt orientate spre elaborarea unei metodologii comprehensive privind identificarea celor mai eficiente căi de cooptare a membrilor diasporei științifice la procesul de dezvoltare a Republicii Moldova. Această *activitate teoretico-metodologică* are loc în cadrul Proiectului internațional „Conectarea diasporei științifice a Republicii Moldova la dezvoltarea științifică și economică a țării de origine” [4].

În același context, pentru reliefarea unui cadru politic eficient de promovare a inițiativelor practice

ale AȘM, în data de 31 ianuarie 2010, acad. Gheorghe Duca – președintele Academiei de Științe a Moldovei, prof. Emil Constantinescu – președintele Forului Științific Academic, președinte al României (1996-2000), și compozitorul Eugen Doga, Artist al Poporului, membru titular al Academiei de Științe a Moldovei, au elaborat și semnat Declarația de la Chișinău. Astfel, oamenii de știință și cultură, născuți pe teritoriul actualului stat Republica Moldova, cu statut reprezentativ în comunitățile științifice și culturale din Republica Moldova și România, reuniți la Chișinău, au decis să fondeze, sub auspiciile Academiei de Științe a Moldovei, *Sfatul Oamenilor de Știință și Cultură Originari de pe teritoriul actualului stat Republica Moldova* [5]. Sensibilizarea și mobilizarea personalităților noastre notorii din diaspora științifică și culturală în vederea accelerării procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană este obiectivul prioritar al Sfatului instituit de cele trei personalități.

Actualmente, în cadrul Academiei este intens studiată experiența altor state în domeniul de referință, sunt cartografiate politicile naționale ce vizează migrația persoanelor cu înaltă calificare din Republica Moldova, din regiune și din UE. Au fost elaborate și lansate instrumentele de investigație so-

Maria Saca-Răcilă. *Peregrini*. Tapiserie, 1995

ciologică și stabilite contacte cu experți notorii din regiune care și-au exprimat dorința de a asista AȘM pe tot parcursul cercetării etc.

Investigația sociologică de teren va pune în evidență atât viziunea membrilor diasporei științifice, a colegilor lor din Moldova, cât și a experților naționali și internaționali în domeniul migrației referitoare la cele mai eficiente căi de intensificare a colaborării reciproce pentru contribuirea la dezvoltarea țării de origine. Rezultatele cercetării vor constitui baza unui studiu complex ce va propune recomandări specifice autorităților Republicii Moldova, autorităților țărilor gazde, savanților moldoveni, organizațiilor internaționale în privința optimizării colaborării dintre diaspora științifică și țara de origine.

Totodată, pentru a progresa în continuare în această direcție, este necesar:

- a coopta membri ai diasporei în colegiile de redacție ale revistelor științifice autohtone;
- a antrena membri ai diasporei în expertizarea proiectelor științifice naționale;
- a înființa un Fond special pentru proiecte de cercetare comune și pentru granturi speciale de reîntoarcere temporară a diasporei științifice;
- a angaja membri remarcabili ai diasporei în calitate de profesori asociați în cadrul universităților din Moldova;
- a garanta condiții de muncă stimulatorii în cadrul sistemului de cercetare autohton pentru membrii diasporei științifice ce intenționează să se întoarcă;
- a sprijini comunicarea și colaborarea dintre cercetătorii moldoveni din străinătate și cei din țară etc.

Bibliografie

1. Revenirea temporară a reprezentanților Diasporei științifice: Apel pentru propuneri – 2010-2011. Chișinău, 2010. <http://international.asm.md/ds/despre-diaspora-stiintifica.html> (vizitat: 17.01.2012).
2. Noi oportunități pentru membrii diasporei științifice: burse de reintegrare PC7. Chișinău, 2011. <http://international.asm.md/ds/despre-diaspora-stiintifica.html> (vizitat: 17.01.2012).
3. Ce este Diaspora-Network? Chișinău, 2011. <http://international.asm.md/ds/diaspora-network.html> (vizitat: 17.01.2012).
4. Apel către comunitatea și diaspora științifică a Republicii Moldova, Chișinău, 2010. <http://international.asm.md/ds/despre-diaspora-stiintifica.html> (vizitat: 17.01.2012).
5. Declarația de la Chișinău, semnată la 31 ianuarie 2010. Chișinău, 2010. http://international.asm.md/files/diaspora/declaratia_de_la_chisinau.pdf (vizitat: 17.01.2012).